

FONOLOXÍA

A fonética é a ciencia que estuda os <u>sons</u> .
A fonoloxía é a ciencia que estuda os <u>fonemas</u> .
O fonema é o elemento mínimo distintivo.
Fonema vocálico : pode formar sílaba só e o aire sae pola boca sen ningún obstáculo.
Fonema consonántico : non pode formar sílaba só e o aire atopa obstáculos ao saír.

A sílaba
A sílaba é cada un dos golpes de voz con que se articula a palabra
O núcleo é sempre unha vogal, é obrigatorio
A marxe non é obrigatoria.
<u>Marxe explosiva</u> : anterior ao núcleo. <u>Marxe implosiva</u> : posterior ao núcleo.
Sílabas libres son aquelas que acaban en núcleo e trabadas as que acaban en marxe silábica.
Atendendo ao acento, as sílabas poden ser tónicas ou átonas .

1.- Sistema vocálico do galego

1.1.- **En posición tónica:** sistema de **sete** fonemas.

Modo de art. ↓ Lugar de art. →		ANTERIOR	CENTRAL	POSTERIOR
		palatal	media	velar
PECHADA		/i/		/u/
MEDIA	pechada	/e/		/o/
	aberta	/ɛ/		/ɔ/
ABERTA			/a/	

- /a/: central, aberta.
- /ɔ/: posterior, media aberta.
- /o/: posterior, media pechada.
- /u/: posterior, pechada.
- /i/. anterior, pechada.
- /e/: anterior, media pechada.
- /ɛ/: anterior, media aberta.

Cando se quere marcar ortograficamente o timbre da tónica, acentúase sempre a aberta :
Fóra-fora, óso-oso, bóla-bola, pódo-podo, córvo-corvo, póla pola, vés-ves, pé-pe, pélo-pelo, néto-neto, présa-presa

Algúñas indicacións para sabermos se a tónica media é aberta ou pechada:

- a) As palabras rematadas en **vogal tónica acostuman** ser **abertas**: avó, bebé ...
- b) As tónicas rematadas en **-el, -ol** acostuman ser **abertas**: papel, español (mais: el, aquel)
- c) **Boa parte** da secuencia **on** é **pechada** (lambón, monte) e **en** **aberta** (ninguén, ben)
- d) A vogal temática dos verbos da 2ª conxugación é **pechada**: lamber, lambedes
- e) Nos verbos con alternancia vocálica no radical, a vogal é **aberta** na 2ª, 3ª e 6ª persoas do presente de indicativo: **segues, dorme, foxen**

Verbos en **-er** que teñen **-e-** ou **-o-** como últimas vogais do radical. Na 2ª, 3ª e 6ª do presente de indicativo presentan a vogal **aberta**: **bebes, bebe, beben, comes, come, comen**

- f) As vogais equivalentes aos ditongos **ie, ue** en castelán acostuman ser **abertas**: **pé, ovo**.

1.2.- **En posición átona** (non final): non hai oposición de medias abertas-pechadas

Sistema de **cinco** vogais :

/i/: anterior, pechada /E/: anterior, media /a/: central, aberta

/O/: posterior, media /u/: posterior, pechada

pero : *botar/votar, poliña/poliña*

1.3.- **En posición final** (átona): sistema de **tres** vogais : /E/ /a/ /O/

O **ditongo** é combinación de dúas vogais. Unha delas é **forte** (núcleo silábico) e a outra **feble** (marxe silábica)
 Os ditongos poden ser **crecentes** ou **decrecentes** :
 - crecentes : marxe+núcleo, a 2ª é forte. *Piano, fiestra, miolo, cuarto, tenue, triduo*
 - decrecentes : núcleo+marxe, a 2ª é feble. *Caixa, niveis, queixo, Roi, coita, causa, eu, veu, pouco, pediu*
 Os **tritongos** son combinacións de tres vogais (feble+forte+feble). Son escasos : *denunciou, policiais, vieiros*

2.- Sistema consonántico do galego.

Modo de art. ↓ Lugar de art. →		BILABIAL	LABIODENTAL	DENTAL	INTERDENTAL	ALVEOLAR	PALATAL	VELAR
Oclusivas	sonoras	/b/		/d/				/g/
	xordas	/p/		/t/				/k/
Fricativa	xordas		/f/		/θ/	/s/	/ʃ/	
Africada	xorda						/tʃ/	
Nasal	sonoras	/m/				/n/	/ɲ/	/ŋ/
Lateral	sonoras					/l/	/ʎ/	
Vibrante (sonora)	golpeada					/ɹ/		
	vibrante							

/b/: oclusiva, bilabial, sonora. Grafemas *b, v*

/d/: oclusiva, dental, sonora.

/g/: oclusiva, velar, sonora. Grafemas: *g (+a, o, u), gu (+e, i)*. Gheada dialectal.

/p/: oclusiva, bilabial, xorda.

/t/: oclusiva, dental, xorda.

/k/: oclusiva, velar, xorda. Grafemas: *c (+a, o, o), qu (+e, i), k* (ab. e estranxei.).

/f/: fricativa, labiodental, xorda.

/θ/: fricativa, interdental, xorda. Grafemas: *z (final, +a, o, u), c (+e, i)*. Seseo dialectal.

/s/: fricativa, alveolar, xorda.

/ʃ/: fricativa, palatal, xorda. Grafema *x*.

/tʃ/: africada, palatal, xorda. Grafema *ch*.

/m/: nasal, bilabial, sonora.

/n/: nasal, alveolar, sonora.

/ɲ/: nasal, palatal, sonora. Grafema *ñ*.

/ŋ/: nasal, velar, sonora. Grafema *nh*.

/l/: lateral, alveolar, sonora.

/ʎ/: lateral, palatal, sonora. Grafema ll (moi escasa nos falantes).

/ɹ/: golpeada, alveolar.

/r/: vibrante, alveolar. Grafema *r* (inicial, despois de *n, s, l*) ou *rr*.

Existen alófonos e neutralizacións.

3.- A entoación. É como a música, o ritmo da frase.

O **tonema** é a unidade melódica mínima (desde a sílaba tónica ata a pausa). Pode ser horizontal, ascendente ou descendente.

Os tonemas van formando grupos melódicos separados por pausas.

Aprobaches o exame? Dáme a revista! Colleu o chaveiro, os cartos e o pano.

O **campo de entoación** dunha lingua é a máxima distancia entre o ton dos tonemas ascendentes máis agudos e o dos descendentes máis graves (o do galego é máis amplo có do castelán e máis reducido có do portugués brasileiro).

4.- O acento

O acento é a maior intensidade articulatória que recae sobre unha sílaba.

Ten valor distintivo : *maza, temera*